١٣٢٥ سنه ٤ ذوالقعده   دوشنبه   ١٩٠٧ سنه ٢٦ نویابر   № 8

اخطار:
یبار اسگان یازولرنی اوزگارتوگه هیئت تحریریه اختیارلیدر. باصلمغان مقالەلر کیرو یبارلماس. امضاسز مکتوبلر باصلماس.

غزیتەنك بهاسی
سنه لك ٣ صوم آلتی آیلق ١ صوم ٥٠ تین ٣ آیلق ١ صوم شاکردلر ایچون ٣ آیغه ٧٥ تین قزان شاکردلرینه آیلاب ٢٥ تین.

آدرس:
Казань, Номера „БОЛГАРЪ“
Редакція газ. „ЭЛЬИСЛАХЪ“
Телефонъ № 748

الاصلاح

سنهٔ تأسیس ١٣٢٥

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ“

قزانده نسخەسی ٧ تین   علمی ادبی هفتەلك غزیته   چیت شهرلرده ٩ تین

غیر روس مکتب ابتدائیلری، نور غزیتەسی ئەتەچ بولب قچقرا، کتابلر حقندە محاکمه، خاتون قز عالمی، آنا تلی اورتاق تل، مدرسه خبرلری، ایسکیلکدن توبه، کچکنه فیلیەتون.

قزان ٢٦ نویابر

صوڭغی اون یلدەغی تاتار معیشتی، ملتمزنك علمی جهتینه کوب خدمت ایتکان یللردن صانالرغه ممکندر. مکتبلرنك عدد جهتندن برگه بر آرتدوی، کوب ییرلرگه اصول جدیدەنك انتشار ایتوب، تعلیم ابتدائیەمزنی یوغاریراق درجەگه منگرووی، آز بولسەده مدرسەلرگەده اصلاح کرتله باشلاوی. همه سی، شول صوڭغی اون یلنك کیترگان سعادت علامتلری در.

لکن، ایرلر تعلیمینه آز بولسەده ترتیب بیرگان بو اون یلنك خاتون قز تعلیمینه بر نرسەده آرتدرماغانلغیده تأسف بلەن اقرار ایتوله طورغان حاللردندر.

واقعا، ایرلر تعلیمینی ترتیبکه کیترو طوغریسینده شوشی قدر یاش قوتلر اجتهاد ایتبده، قزلر تعلیمی مسئلەسی بتونلەی خلقمزنك ذهنیندە بیر توتماغانلغی، وبو مسئله معارفکه انتسابلی ذاتلرمزنیده چنلاب اشغال ایتمگانلگی، حاضرگه قدر اوزلرین ترقی‌پرور صاناب یوروگان تاتارلرمزنکده خاتون قزغه، وآلارنی تعلیم مسئلەسینه قاراولری، بابایلرمزنقیندن یوغاری کوتەرلە آلماغان ایکانلگینی کورسەتەدر.

جدی قاراغاندە ملتمزنك بو، برگنە یاقلی ترقییی اگر وجودکه چغا قالساده، بزنی سعادتکه ایرشدره آلمایاچق وبالعکس برده کوتولمەگان نتیجەلر وجود

که چغاراچقدر. وایکنچی جهتدن قاراغانده برگنه یاقلی یعنی ایرلر قسمینگنه تعلیم ویخشی تربیه ممکن‌ده توگلدر.

دقت ایتگز، معیشتمزنڭ بیك‌کوب نقصانلری، فقط، خاتون قزمزغه تعلیم یوقلقدن کیله‌در: بالالرغه سکدرلب کیله طورغان باطل اعتقادلر، حفظ صحتکه مخالف هیئهٔ معیشت، ایرلرمزنڭ خاتونلرنی معیشت اشلرینه هیچ قاتشدرمیچه کمال استبداد بله‌ن حکم سرولری، معیشتلرمزنڭ مادی جهتینده کورنگان ترتیبسزلك، بالالرمزنڭ اخلاقسزلغی، یاشلرمزنڭ بر قسمینده کورنه طورغان باشقه ملة طائفهٔ نسوانینه رغبت همه‌سی طوغریدن طوغری قزلرمزغه تربیه وتعلیم بیرمه‌گانمزنڭ نتیجه‌لریدر.

قایسیمزنڭ خاطریندن چقغانی بار، آناسیندن ایشتکانی: ییرنڭ اوگز موگزی اوستینده طوروی، صاچ اوسترگان کشینڭ کافر بولوی، پاراخود وطراموایلرنڭ سحر بله‌ن یورووی، هربر ایشان اسمین کوته‌رگان کشینڭ ولی‌الله بولوی، اوزگه‌دن بایلقده کیم کشیگه خصوصا خدمتچیلرگه تحقیر بله‌ن قاراونڭ شولای تیوش بولوی والی آخره؟ الحاصل نیقدر بنی آدمنڭ افکارین چرته طورغان وطبیعة بیرگان مکارم اخلاقنی‌ده جویا طورغان، نرسه‌لر بولسه، شولرنڭ بیك کوبیسی بزگه آنالرمز واسطه‌سی بله‌ن سکدرلگاندر. آلارنڭده آبصطایلرده آلغان تربیه‌لرین قاراساق بتون جانلری بله‌ن خیرتلی طورغان بالالرینه بیرگان، بو تربیه‌لری بیك طبیعی بولب قالادر، چونکه اول بیچاره‌نڭ اوزمیبی شول زهرلر بله‌ن آغولانغان وشول یالغانلر بله‌ن طوطرلغاندر. بو، خاتون قز تعلیمی یوقلغینڭ عموم ملتکه ایتکان ضررینڭ مکدن بر ئلوشیدر!

اول تربیه‌سزلکنڭ، اوزلرینه کیترگان ضررلرینی اعتبارغه آلساق یوقاریده‌غی ضررلر بتونله‌ی لاشیء بولب قالادر: علم وهنر یوقلغی سببلی مادی احتیاج قزلرمزنی، صوراغان بر اخلاقسز کشیگه کیاوگه چغارغه. هم آندن نیقدر ظلم وجفا کورسه‌ده فقط آچ قالماس ایچون تحمل ایتارگه، بتون حقوق انسانیه‌سی خلافینه بولاراق بره‌ونڭ کمال استبدادی آستینده یاشارگه مجبوره بولادرلر. فکری وروحانی تاتار معیشتینه قاتشرغه مستعد بولماغانلقیندن ایرلری، حتی خاتونلرغه مساوی الحقوق دیب قاری طورغان ایرلر طرفیندن فقط قورچاق دیب قارالرغه مجبوره بولادرلر.

واقعاده، عمومی معیشت بله‌ن عمر ایته‌رگه وعمومی مسئله‌لرده تفکر ایته‌رگه اویره‌نگان بر زوج، اوزینڭ، فقط کییملرده، آش صو وقدا قداچه‌لرینی‌غنه اویلی بله طورغان زوجه‌سینی نیچك ایتب اوزینه ایبداش حساب ایته آلسن ونیچك ایتب قورچاق دیب قاراماسین!؟ ونیچك ایتب فکرینده اشتراك ایتب، مونڭ بله‌ن روحانیده باغلانغان، ایبداش بولرلق خاتونغه قزقماسون؟ قزانمزده آزمی کوبمی ترتیبکه صالنغان: ۷-۸قدر ایرلر مکتبی بولا طوربده، برگنه بولسه‌ده ترتیبلی قزلر مکتبی بولماوچیلغی، حقیقة آچینرغه تیوشلی عیبلرمزدندر. ایر بالالرمزنی آزمی کوبمی درست تعلیمات بیره طورغان مکتبلرگه ایلتب بیرگان قوللرمز ایله، قزلرمزنی جهالت ویالغان چوقری آبصطایلرغه ایلتب طابشرساق قزلرمز آلدینده‌غنه توگل، بلکه کیله‌چکده آلارنڭ تربیه ایته‌چك بالالری آلدینده‌ده، مسئولیتمز شبهه‌سزدر.

قزلرینه سعادت تلی طورغان آتا آنالر کیسك باش، باقرغان، محمدیه، قرق حدیث، آبصطاینڭ اوزیده آڭلامی طورغانی منیة المصلی‌لرنڭ قایسیندن اول سعادتنی کوته‌لر ایکان، هم قزلرینه نیچك وقای وقتده شوشی نرسه‌لردن استفاده ایته‌رگه ممکن بولر دیب اویلیلر ایکان؟

ئلله بای کیه‌وگه بارسه، بلمیچه‌ده بختلی بولر ئلی دیب اویلیلره‌ی؟ اگر آلای بولسه نیك، بالانك صاف ذهنن اشسزگنه قالدرمیچه، آنی شوندی نرسه‌لر بله‌ن زهرله‌تونی موافق کوره‌لر ایکان؟ قزلر تعلیمی مسئله‌سین چنلاب مذاکره قیلور وقت بیك یتکان، شوکار کوره بز رفیقلرمزگه وخصوصا غزیته‌لرگه اوشبو مسئله‌نی قوزغاتونی عرض ایته‌مز. ایرلرنك خاتونلرغه: «ان النساء شیاطین خلقن لنا» دیب، وخاتونلرنکده اوزلرینه «ان النساء ریاحین خلقن لکم» دیب قاراولرینی هر ایکی فرقه‌نکده باشیندن چغارب، «ایرلر خاتونلر بز جمله‌مز مساوی انسانلر، شوکار کوره هه‌بزده ترقی وسعادت یولینده بار کوچمزبله‌ن مشغول‌ه‌نرگه بورچلی» دیگان عالی فکرنی طوطررغه وقتدر!

غیرروس مکتب ابتدائیلری اوچون پراویلا.

معارف مینیستری حضورنده، مسلمان وکیللری اشتراکی ایله اشلاب چغارلغان غیرروس مکتب ابتدائیلری پراویلاسی شول معارف مینیستری طرفندن تأکید ایتلدی. بوپراویله‌لر بوینچه غیر روس مکتب ابتدائیلرنده اوقوتو قورالی بولوب، غیرروس ملت بالالارینك آناتلی یعنی عائله‌اچنده سویله‌شه طورغان تللری خدمت ایته‌چکدر. غیر روس مکتبلری‌نك برکلاصلی وایکی کلاصلی‌سی‌ده شول پراویلاچه بولاچقدر. شونك ایله برگه محلی اوصلویه‌لرگه قاراب؛ اوّلگی ایکی آتدیلینیه ساسفافنده طاغی برقلاصلی مکتبلر آچارغه ممکندر. بو مکتبلرده اوقوله تورغان نرسه‌لر بونلر اوله‌چقدر: دین علمی اوقوچیلرنك آنا تلی، روس‌تلی (سویله‌شو، اوقو-یازو) حساب، جرلاو؛ ایکی قلاصلی مکتبلرده ایسه بونکورلردن باشقه روس تأریخی، جغرافیه، هندسه مقدمه‌لری وباشقه‌ده برنیچه فنلرعلاوه ایتله‌چکدر. خرستیانلراوچون بولغان زاکون بوژی برنچی وایکنچی قلاصلرنی تمام ایتکانچه، اوقوچیلرنك اوز آناتللری ایله اوقتولاچاق؛ شوندده اگربوزا کون بوژی، اوقوچی بالالار طرفندن بیك اوزلشکان بولسه هم بالالارنك آتا آنالری قارشی کیلمه‌سه روس تلی ایله اوقتلوویده ممکندر. روسدن باشقه مذهب ودینلرنك دین علملری شول خلقنك شریعتینه موافق صورتده اوقوتوله‌چقدر.

آناتلی اوّلگی ایکی‌یلده غیرروس بالالاری اوچون اوقوتووالقا تلی بولوب خدمت ایته‌چك. موندن صوکغی یللرده ایسه‌اوقوتوتلی، روس تلی بولورغه تیوشلی، لکن‌همانده آناتلی غیرروسلرنی اوقوتوقورالی والارغه روس تلنده بولغان باشقه نرسه‌لرنی آکلاتو واسطه‌سی‌بولوب قالاچقدر.

اوقوچیلرنك‌اوز آناتللرینك یاردمی ایله‌روس تلی‌اوقوتو، شول بالالارنك اوز آره‌سویله‌شه‌تورغان تلی ایله اوله‌رق، شفاها (آغزدن) اوّلگی‌یلنك ایکنچی یارتیسندن باشلانور. روس غراموتاسن (اوقو ویازونی) اوقوتو، اوقونك ایکنچی یلندن قالمیچه باشلانادر.

اگر خریستیان دیننده بولغان غیر روس مکتبینه جرلاو کرتلگان بولسه، آلار، روس تلی ایله‌ده، اوقوچی‌لرنك آناتلی ایله‌یاخودروسلرنك «Богослуженіе» تلی‌ایله‌ده اوقتولور. مکتبلرده اوقوتولاچاق نرسه‌لرنی وهر تورلی فنلرنی تعیین‌ایتو، معارف‌مینیسترینك (۱-۲کلاصلی مکتبلراوچون) ۱۸۷۵نچی‌سنه ٤نچی ایيونده‌چغارغان «Инструкція» سینه قاراب‌بولور. مکتبلرده اوقوتولاچاق فنلرنك وخصوصا آناتللرینك مفصل پراغرمالری اوّل اوچیبنی اوقروغ اوپراولینیه لری طرفندن یاصالورده، صکره

معارف مینیسترینه کورساتلور ۱۹۰۳ سنه ۲۱ نچی آپریل زاکوننه بناءً ایکی قلاصلی مکتبلرده ، شولایوق بر قلاصلی مکتبلردهده، ایکنچی قلاص اورنینه محلی احتیاج ولزومیتلرگه کوره هنر قلاصلری هم قول اشلری قلاصلری آچیلور.

غیر روس ملتلری اوچون آچلغان مکتبلرده معلم ومعلمه بولاچاق کشیلرنڭ (کراکسه مکتب آلار اوچون آچلغان غیر روس بولسون کیراکسه شو ملتنڭ تلینه آشنا روس بولسون) شهادتنامهلری بولورغه تیوشلیدر.

(غیر ملت تلن بلمگان روس معلملری بر قلاصلی مکتبلرنڭ بوغاری آتدیلینیهلرنده ایکی قلاصلی مکتبلرنڭ ایکنچی آتدیلینیهلرندهگنه تعلیم ایته آلورلر) هر تورلی دینی وشرعی علملرنی اوقتورغه شوکار صلاحیتلی وحاضرلگی بولوشرطی ایله روحانیلر وباشقه سویتسکی معلملرده چاقریله آلورلر.

بو پراویلالرغه بناءً ایتلوب یاصالغان مکتبلردن باشقهده ، حکومت یاکه برجمعیت ویاکه مخصوص کشیلر طرفندنده، بالالار اوچون وزورلار اوچون روس تلی کلاصلری آچارغه ممکندر.

قورصلرنڭ اوزابو وآرتووی ، وعموم کلاصلر آرغانیزاتسیهسی شولارنڭ اوچریدیتللرینڭ رضاسی وموافقتی ایله اوچیبنی ناچالستوالرغه عائد بر امردر. خزینهدن اعانه صوراغان وقتده بو اشلر همهسیده معارف مینیسترینه تقدیم ایتلهدر. بو پراویلالرنڭ حکمی قزانسکی، اورنبورغسکی، آدیسکی کافکازسکی، زاپادنو-سیبرسکی اوچیبنی اوقروغلرغه همده ترکستانسکی کرای ، ایرکوتسکی هم پری آمورسکی غینیرال-غوبیرناترستوالاری تحت ادارهسینه کرگان گوبیرنا واوبلاستلرغهده جاریدر.

معارف مینیستری بو پراویلالرنی بومذکورلردن باشقهده غیر روسلر اولطورغان محللرگه طاراتا آلادر.

اوشبو نظامنامه اوچیبنی اوکروغ باشلقلرینه یعنی پوپوچیتللرگه طاراتلدی، بونڭ ایله برابر پوپوچیتللرگه اوشبو تنبیهنامهده یوللاندی:

۱) بو (۱۵ مادهدن عبارت بولغان) پراویلا تجربه کورسهتووی بوینچه ۱۹۰۶ نچی سنه ۳۱ مارتده چقغان پراۋیلا اورنینه اکمال وتبدیل طریقنچه یاصالغان بولسهده ، غیر روس قوملر آراسنده ۳۱ نچی مارت نظامی بوینچه بوکنا قدر آچلغان اوچیلشچهلردهگی پراۋیلانی اوزگارتمیدر. فقط آنچه ینشکان تقدیرده بوندن صوکره خلقنڭ تلهوی بوینچه آچلاچق اوچیلشچهلر حقنده بویاکنا پراۋیلا معقول کورلهدر.

۲) ودخی گرچه ۱۵ ماده اچنده اوچیلشچهلرده اوقوتلاچق کتابلرنڭ قایسی حرف ایله باصلووی حقنده سوز بولماسهده، آندن، تورلی قوملر اوچون اوز حرفلری ایلهده عمومی ترانسکریپسیه ایلهده هم ایکی حرفلی ایتوبده کتابلر باصدرونڭ ضرور توگللگی چقمیدر.

گرچه تورلی حرفلر ایله باصلغان کتابلرنی اوقتو هیچ برقومگه کوچلهب طاغلماسهده، اوزلری صوراغانده بیرور اوچون موندی کتابلرنی همان حاضر ایتوب قویارغه تیوشلی .

«ناوی ۋریمه» ۱۹ نویابر

نور غزیتهسی ئهتچ بولب قچقرا

۱۱۴ نچی نومرو نور غزیتهسینده ع. بایازیدف (ئلهنیندی دیپارتامینتنڭ چیناونیگی) یولدز غزیتهسینڭ معارف کامیسیهسی اشلهگان ۱۵ مادهلی پراۋیلادن راضی بولماغانن عیب ایتب، شول مادهلرنی ماقتی هم بیوراقراتیهنڭ بزگه بیك یخشی قاراغانلقین بلگرترگه طرشا. آخوند حضرت! بز بو اشدن برده عجبلهنیمز چونکه سزنڭ کبی

تعیین ایتلب، کامیسیه‌ده حاضر بولغان کشیلر فقط شول مقصود بله‌ن چاقرلا ایکانچیلگی کوبه‌ن معلوم بر اش. بز مسلمانلر جیگه‌ک دیسز-اگر جیگووگز بو توسلی بولسه، زنهار اوزگزگه‌گنه بولسنله، رحیم ایتب آنی تاتار اسمینه یاغا کور مه‌سه‌گزله.

نور غزیته‌سینك تاتارلرنی قایغرتوی مونك بله‌نگنه بتمی ئلی: «ئلده یاری مسلمانلر دوماده آدریس طاوشقه قویلقانده پالاکلر شیکللی چغب کیتمه‌دیلر والا بزگه بیك یات بولر ایدی، عیب ایته‌رلر ایدی»دی.

هم واقعا پوریشکیوِیچ مسلمانلرنی کرامولنیکلر دیسه، نیقدر یاتلی بولر ایدك بیت! «نوۋی ۋریمه» تاتارلر پالاکلر شکللی یوربلر دیب یازسه آخوند بایازیدقه نیقدر اوگفایسز بولر ایدی‌بیت! لکن آخوند حضرت، امین اولگز تاتار ملتینی بو کشیلر وبو غزیته‌لرنك طعنلری، هیچ بر وقتده اشله‌یه‌چك اشلرندن طوقتاتا آلما‌یاچق هم آلماسقه تیوشلیدر.

نور غزیته‌سی وجودندن مقصود اولان بیرو‌کراتیه حمایه‌سینی-تاتار خلقینه بیك مقبول صاوص بله‌ن یوتدرمقچی بولادر: شولوق نومرینده «شریعت وغزیته‌لر» دیگان یارم غرامتنی مقاله یازب، ملالرنی سوکمه‌سکه کیره‌ك هم شریعتنی آلار قولینه طابشرب هر کم آلارنك فکرلرینی اوزینه دین صانارغه کیرك» دیدر. (تخمینا)

لکن آخوند حضرت معلومگز بولسنکه، شریعت آلار قولنده ماناپولیزاتسیه یاصالغاننك سۋ نتیجه‌سین تاتار حاضرگه قدر کورب بتره آلمیدر، شوگار کوره، موندن صوگده آگار اونده‌و تاتار ملتین سزنك تیره‌گه جیبا آلماس ایندی! بو سۋ استعماللرنك بر کچکنه‌گنه‌سینی مثال ایتب جنابگزنك «Исламъ и Наука» یاخود شوگار مشابه ظور عنوانلی بر اثرگزنی کیتره‌مز.

بو اثرگزنی اوقغان کشی مطلق، اسلامنی بر کانسیرۋاتیۋنی اصناف ممتازه فائده‌سین حمایه ایته طورغان؛ رقه وذلةکه باش اییه‌رگه قوشا طورغان دین دیب آگلایاچق در.

بو خاصیه‌لرنی بیوروقراتلر یاراتسه‌ده اهل فن، بولارنی نقص ومذلةگنه صانیدر.

هر نیچك حضرت، توره‌لرنك خاطرین قالدر‌ماسقه طرشگز، چونکه آلای ایتوچیلرگه بایلق یولی آچغراق بولا!

<u>یاگی کتابلر</u>

اللزومیات

(۲٦٤ صحیفه: «شرق» کتبخانه‌سی نشری، قزانده شرف مطبعه‌سنده طبع ایدلمش بهاسی ۷۰ تین.)

فیلسوف محترم الشیخ ابوالعلاء المعری حضرتلری نك «اللزومیات» اسملی دیوانندن انتخابا، ادیب فاضل موسی افندی بیگییف قلمیله ترجمه ایدلمشدر.

کتابنی باشدن آخرینه قدر لذت ایله کوزدن کیچوردم. کتاب اوّلنده مقدمه منزلنده اوله‌رق (٥٦ صحیفه) معری‌نك ترجمهٔ حالی ودها دوغریسی ترجمهٔ فکر واعتقادی درج ایدلمش، صوگره اصل دیو‌انندن ایك فهم هم افکار عالیه روحی ویرنلری گوزك صورتده انتخاب ومآلا ترجمه ایدلمش. شیخ معری‌نك اشعاری فوق الحد عالی درجه‌ده اولوب بتون فلسفهٔ اخلاق واعتقاد وافکار عالیه‌دن عبارت اولدیغندن، حتی بعض عالملرنك آنك ابیاتینی شعردن صایمدقلری ابن خلدون‌ده مذکوردر. بونلر آرا‌سندنده پك مصیبانه عجیب گوزل بر انتخاب ایله ظهور ایتمکی، کتابنی دها بر مرتبه ترفیع ایتمش در. مترجم جنابلری اوز طرفندن بو شعرلری ترجمه اثناسنده اعتقاد، اخلاق، فقه، فلسفه جهتلرندن پك گوزل، گوزللگی قدر دوغری تحقیقات

يازوب آنلرينى آيات قرآنيه واحاديث ايله تأييد ايتمش اولديغندن «اللزوميات»دن دينى ده پك چوق استفاده ايتمك مرتبه‌سنه كلتورمشدر.

تيگز املا وعلامات كتابتقه بو درجه اهميت ايدلوب طبع ايدلمگى وشمديه قدر اولان مطبوعاتدن بو جهتدن امتيازى شايان اعتبار واستفاده‌در.

سوزنى تمام ايتماسدن الوك، كتابنى مطالعه اثناسنده خاطرمدن كيچكان شيلرى ده يازوب كيچمك‌دن قلمنى آلمادم:

١) كتاب عربيات خصوصا ادبيات عربيه‌دن آزغنه معلوماتلى طلبه‌لرمز آراسينه نشر ايدلمك اوزره يازلديغندن ابياتى مكملا مشكول صورتده طبع ايدلملى ايدى. بزم طلبه آراسنده پك قولاى عربى عباره‌لريده درست اوقوغه اقتدارلى ذاتلر مع التأسف آز بولنور.

٢) كتاب فقط مآلا ترجمه ايدلوب خيلى اشعارنده مترجم‌نك يازديغى معنانى شعردن تابمق وتوغريسى ترجمه‌دن شعرنى آكلامقده طلبه‌لر دگل حتى مدرسلرده اشتباه ايدرلك‌در. ترجمه‌سنده عربى فارسى سوزلر كوب قاتشدرو مشكللگينى ينه آرتدره‌در.

٣) كتابنى نشردن ادبيات عربيه‌نيده خلقمز آراسنده نشر ايتمك وطلبه‌يه مذكور ديواننى اوقوتمقده مقصود بولديغنده (خصوصا لزوميات‌نك باشقه شرحى مطبوع اولمديغنده) لغات واستعاراتنى هم شعر برله ترجمه آراسنده‌غى مناسبتنى آزراق بيان ايدوب بر درجه عربيتى بولغان ذاتلر شو شرحدن آكلاب اوقورلق واوقوتورلق درجه‌ده ايتمك لازم ايدى.

٤) خيلى عالملردن فريد وجدى‌نك ده اعترافنچه (دائرة المعارف جزء ٩) معرى‌نك اعتقادنده آزراق اضطراب اولوب بعض اشعارنده غلولرى ظاهر ايكان، مترجم افندى معرى‌گه آرتق طرفدارلق ايتوويننك حكمتى آكلاشلمادى. بلكه ٢ نچى جزءنده درج ايدله‌چك مجلس محاكمه‌ده بو مسئله‌نى كشف ايدرلر.

تاتار عالمنده‌گنه دگل بلكه بتون اسلام عالمنده بو معرى فلسفه‌لرينى شرحقه تشبث ايدلمامش ايكان موسى افندى‌نك فوق العاده بو اشكه اقدامى تركى اوقوچيلرنى معرى فلسفه‌سندن حصه ياب ايده‌گى وبونكا علاوه بيك كوب فائده‌لى معلومات ويرمگى حقيقة موجب تشكردر. علم هوسليلرينه وهم مدرسه طلبه‌لرينه مطالعه‌سينى توصيه ايده‌مز.

شهر شرفى.

خاتون قز عالمى.

خاتون قزلرنك عقلله مساواتى حقنده له‌كسيه.

١٦ نچى نويابرده كوپيچسكى صابرانيه زالينده، اونيوه‌رسيته‌ت طب شعبه‌سيننك ٣ نچى سيميستر استوديننلرى فاكلتيسينه، پرافيسور اوسيپف «خاتونلرنك عقلى مساواتى» طوغريسينده له‌كسيه اوقودى. اورنلرنك آز بولب، كيلوچيلرنك كربلگيندن ناشى بيك كوب كشيلرگه بيليت‌لر يتميچه، قايتب كيته‌رگه مجبور بولديلر.

طككلارغه كيلگان كشيلرنك ٤ دن ٣ قلوشى خاتونلر ايدى.

له‌كتر افندى له‌كسيه‌سين ايكى قسمگه بولب: اوّلگى قسمنده مشهور كشيلردن، خاتونلرنى ناقصات العقل ديوچيلرنك سوزلرينى ودليللرينى كيتروب، ايكنچى قسمده شول سوزلرنى Физiологическая и Анатомическая Психологiя (طبايع اشياهم تشريح روحى) فنلرى نقطهٔ نظريندن جرح ايتدى وآخرده فنى دليللر بله‌ن خاتونلرغه فن نقطه‌سيندن قاراغانده مساوات حقوق بيرلرگه كوبدن تيوش ايدكن بلدرتدى. وشول

زمانىنڭ تيز كيلب، خاتونلر حقوقينده‌غى نقصانلر-
نڭ تيز زمانده بتوويىن اميد ايتب له‌كسيه‌سينه
ختام بيردى.

موكتار قارشيده، بتون زال بر كشى كبى،
قول چابب پرافيسورگه اظهار تشكر وممنونية ايتدى.

نيمسه غزيته‌لرينده‌ن « ب . تاغبلات » نڭ
يازوينه كوره: بويل‌بيرلين دارالفنونينه ۱۷ ياشلك
قطايلى قز-لى‌تسه‌سونغ استودنتكا بولب كرگان.
بوقز مكتب ابتدائيه‌نى وطنينده بتربب، ساماواوچكا
ياوروپا اورته مكتبلرى پراغرامماسى بله‌ن حاضر
له‌نگان وحاضرده بيرلين‌گه كيلب بيك جديت
بله‌ن درسلرينه دوام ايته‌كده ايمش.

تاتار خانملرى، سز قايچان باشقه‌لر كبى،
اوقى باشلارسز ايكان؟!

قطاى قزلرينده‌ن نادان قالساڭز بيك اويات
بولر بيت!!

پشپكده‌ن:

يده‌ى صو خاتونلرنده‌ن معلومات آله‌ف ايچون،
قزان آول‌لرينڭ يكرمى سنه مقدم معيشتينه نظر
ايتمك كفايه اوله بيلور. خاتونلرمزنڭ اوقومشلى
ظن ايدله‌نلرى‌ده كيسك باش، باقرغان‌دن باشقه
ادبيات‌دن اصلا خبرلرى‌يوق. بزم ولايتده خاتون
ديمك دشى (Самка) ديمك اولور. بزم خاتونلر
آش پشرمك، خانه‌يى باقمق، اولادى بيوتمك
(تربيه‌لمك؟!) ايله اكتفا ايديورلر ؛ آلارنڭ بو
حاللرينه البته ايرلرى عيبلى‌درلر، ايرلر غزيته
اوقيورلر. جمعيت‌لرده تأسيس ايديورلر، مكتب
لرنيده اصلاح ايديورلر.... بيچاره خاتون قزلرنڭ
حالينه باقمايورلر، بزم پشپكده ضيالو ايرلر بر
جمعيت تأسيس ايدوب مكتب‌لرنى اصلاح ايتديلر.
معلم‌لر كيتورديلر جغرافيا، حساب، تاريخ هم
وقوتيورلر؛ قزلرى اوقوتان كم؟ آنلر نه شى‌لر
اوقيورلر؟ هيچ كمنڭ آنده اشى يوق قزلرمز
ايكى- اوچ « آبزطاى‌ده» اوقيورلر؛ بو محترمه
ذواتلر يازو هم بلميلر! قزان آول آبزطايلرينڭ
اوزلرى: كويلب باقرغان، يوسف كتابى اوقوته
آلالر تاريخ، حساب‌لرنى بر ياقغه قوى، طهارت
نمازوغيرى فرض اولان نرسه‌لرنى‌ده قزلره كيرا-
كمى ديب درست ايتميلر. «بدوى»

اداره: بو حال بر سزده‌گنه توگل، بلكه بتون
روسيه مسلمانلرى آراسنده وبلكه‌ده بتون يير
يوزنده‌گى مسلمانلر آراسينده شولايدر بونڭ چا-
ره‌سيده فقط برگنه: ايرلرنڭ خاتونلرغه قورچاق
ديب‌قاراولرى بتب‌كشى ديب قارى‌باشلاولريدر!

استاذبيكه آبصطايلرغه:

يارى، يارى سز ياشاڭز ايسكيلكده
بولاقنكده دانى چقغان ايسليلكده
بز ياش قزلر بر وقتده قوّة طابوب
جهان طولور بزنڭ ايله اشليلكده
ايجك ايله باشه‌زنى قاطردغز
جهالتكه سفالتكه باطردغز
يوق ايندى سزگه حاضر يول بيرميبز
وقتى ايله، سزده بيك شه‌ب آقردغز
ايجك، ميجك، كيسك‌باشده‌ن‌طويدق‌ايندى
ايسكيلكنى جيلكه‌سنده‌ن صويدق ايندى
ته‌گه‌ره‌توب تباركه گورگه آنى
يس برله باصدروبك قويدق ايندى

«الاجتهاد» مكتبى طالباتنده‌ن: محموده‌مظفريه

آنا تلى واورتاق تل

حاضرده بسم‌الله برله باشلانه‌چق برنچى ايشيمز
مكتب‌لرنى توزاتوب اوقورغه كريشودر.

مكتب‌نڭ بناسى آغاچدن يا كه طاشدن‌ياسالسه
اچنده‌گى كتابلريده تلدن وادبدن توغه‌چقدر.

تل وادب مسئلەسی کوبدن ایزگه توشوب بر نیچه چاقرملر یول آلمق لازم اولدغی حالده همان ایلك مهم بولغان نقطەلر کورلمەمش وایلك ساده مسئلەلر چیشلمەمش تل وادب مسئلەسی مطلوبقه موافق صورتده هر کمگەده آڭلاشیلورلق بر صورتده بر چاقرمده یول آلمامشدر.

حاضرده تللرده یوروب مطبوعات یاپراقلرنده اوقولمقده بولغان آناتلی واورتاق تل (لسان عمومی لسان مشترك) کلمەلرینك معنالری همیشه بیلگولنمەمش وبو سوزلرنك معنالری همیشه آڭلانمامش وعامەگه آڭلاتلمامشدر.

بونده اشلر افراط ایله تفریط آراسنده ایلنه: بر طرفدن ایلمینسکی اصولی چغارلوب توران قومی نك اصناف وشعبەلری واق کیساکلرگه آیرلوب شول کیساکلر آرقلی ترکی قومی طرفندن قبول ایتلگان عرب حرفلری بتریلو وآنلر یرینه اورش حرفی کرتیلو وشولای ایتوب شعوب تورانیەنك اورتاق قومیتی یوق ایتلو کوزاتلەدر.

وایکنچی طرفدن شعوب تورانیەنك آناتللری بو کوندن تاشلاتیلوب بارچەسی آراسنده اورتاق بر تل:

«ترجمان تلی»«غصپرینسکی تلی» تقدیم وتکلیف ایدله... بو اشلر البته افراط یا تفریطدر. توران قومی نك بك سنەلك یازو وحرفلرینی یوق ایتو ممکن بولمغان کبی عصرلردن بیرلی طامر جایگان اصناف وشعوب شیوەلرین بردن اونوتدرمق وتاشلاتمقده ممکن توگلدر.

گمانمچه بو افراط ایله تفریطنك آرالرنده بر یول طوتوب هر ایکی طرفنگده بورونلارین بالچقده طقدق مناسب اولور طبیعت وحکم زماننك مراد ونتیجەسیده بویله اولور.

شعوب تورانیەده موجود بولغان شیوه ترکیەلرنك هر قایوسنده آقرنلق برله ادبی ترکیچەگه باروب چیقمق استعدادی باردر وهر بر شیوەنگده اوز دائرەسنده کلی ومطرد بولغان قواعد طبیعیەسی باردر، مگر بو خصوصلرده مرام آڭلاشمق واش کورمك کوب تجربه ایتکان کمسەلرنك اوزون مباحثەلرینه محتاجدر.

چغتای.

تیاتر.

خلقغه درس عبرتدر تیاتر
کوڭلده یوقلاغان دردنی اویاتور

تیاتر یاقتیلقغه ــ نورغه ایلته
کیری یولغه یبارمی اوڭغه ایلته

تیاتر کولدرەدر اویناتادر
طاغی، اوتکان عمرنی اویلاتادر

کوررسڭ آنده اوز حالڭ کولەرسڭ
کولەرلك بولسه، بولماسه جلارسڭ

کوررسڭ طورمشڭ نیندی جیتش می؟
جیتش بولماسه قای جیری جیتشمی

توزاتورسڭ شونی تکمیل ایتارسڭ
شولای شاقطی بلم تحصیل ایتارسڭ

اوسار یخشیلغڭ سین یخشی بولساڭ
جلی قانلی ایتار اول وحشی بولساك

تیگز کوره بتون جاننی تیاتر
کیرەك قل بول، کیرەکسه ایمپراطور

مقدس اول، بیوك اول، عالی ذات اول
تمام حراول، وبیك کیلڭ اول، آزاداول

واول دار العلوم، دار الادبدر
خلقلرنی توزەتمككه سببدر

ولکن شرطی بار: یخشی توزولسه
اگر همت آغاچندن اوزولسه

اول آلما مدتی طولغانده پشکاچ
قزارغاچ هم ماتور بولغاچ، یتشکاچ

ع. توقایف

مدرسه خبرلری:

اورنبورغلی مخبرمز مدرسه حسینیه‌نڭ اصلاحی ایچون توبانداگی ماده‌لرنی کورساته.

١ــعبدالرحیم خلفه بو کونگی کوندن اعتبارا اوز اوزینی مدیر ایتوب صایلاونی طاشلاب رشدیه نڭ کوب درسلرنده اعدادیه‌نڭ بعض درسلرندگنه معلم بولوب قالمق.

٢ــعبدالله افندی اوزینڭ یالقاولغنی طاشلاب درسلرنی ده طاپ تاتارچه آڭلاتوغه اجتهاد ایتمك

٣ــفضل‌الله افندی یاڭیدن آنادن طوغوب تاتارچه سویلاو، اوزینی پاك هم تربیه‌لی یورتو، نماملق، نفاق، جبنلك کبی اخلاق ذمیمه‌دن صاقلانورلق قدرلی تربیه هم اوقتو اصوللرنی اوگره‌نمك یا که بو کوندن اعتبارا ایسکی خدمتینه قایتمق.

٤ــداملا حضرتلری الله‌نڭ اذنی ایله جه! بالالر! صاوبولڭز ایندی دیب بو سنه‌گه‌چه قش اورتاسندە بولسه‌ده قایتوب بر آولغه (...) مدرسه قورغونی یاکه مسجد کوگارچینی بولمق.

٥ــطاش مسجدکه آغاج ملا دیگاندای کوزسز مدرسه‌نڭ صوقر مدیری اوزینڭ حسن اختیاری ایله‌گنه مدیرلکنی طاشلاب اورنینه اوزی‌ده کوزلی مدرسه‌نی ده کوزلی ایتاردای، معلم‌لرنڭ‌ده کوزلرنی آچاردای لیاقتلی بر کشی مدیر تعیین ایتلمك.

٦ــشخصینه قاراغانده بویله اوز باشینه ماده یاصاب سویلانورلك بر کشی بولماسه‌ده مدرسه‌گه اولان ضررینه نسبتا سویلانمی قالووی‌ده جائز کورلماگان مبارك صالدات افندی‌ده بو کوندن اعتبارا اوزینه لایق بر اشکه شروع ایتمك.

٧ــ متولیلر (وقت) فزته‌سنده یازلغان پلان ایله اشکه شروع قیلمق هم وفات ایتکان متولیلردن برینڭ اورنینه رضاءالدین افندینی صایلامق وبونی لازم دیوب بلمك برینڭ اورنینه.........

شولای ایندی بو خصوصده یازساڭ بوزلب ماده‌لرده جیارغه ممکن، بز ڤلی کوزگه کورنب طورغان قدرینیگنه کورساتوب بابالرمزنڭ ایڭ سودیکی‌صانلری یدی هم یتمش بولغانغه کوره بو دفعه یدی ماده‌نی یازمقله اکتفا قیلدق.

مخبرڭز.

قزانده کازاکوف محله‌سی دیگان محله‌نڭ مدرسه‌سی صالونغانندن بیرلی (قزانده تورغان) اسمینی آلوب قایتوب آولغه ملا بولوچی نادان شاکردلرگه بر اورون ایدی. ایمدی حاضر آولدن کیلوب کیتوچی موژیکلرگه دؤور بولوب بارادر. بعض اویاوراق موژیکلر: بزنڭ سه‌بپی مالایی مونده اوقی یاکه اوقوغان ایدی بوغای دیو آطلرینی مدرسه آزبارینه قویوب اوزلری مدرسه‌ده قونوب کیته‌لر. هر وقت آرقه‌سینه پچان کوتاروب مدرسه قاپقاسندن کروب کیتکان موژیکلرنی کورگان محله خلقی: یوقسه مدرسه‌ده اوقوتو یوقلغندن مدرسه‌نڭ بانیسی بر پوچماغینی دؤورلق‌غه بیرگانمی دیب حیران حیران قابقادن قاراب کیته‌لر. در واقع محله بالالرینڭ سبق وقتلرنده اورام‌لرده اویناب پچان اوغرلاب صاتوب وقت اوتکارولرینی، وبر نیچه اوقوچی بالالرنڭ سبق کوتارگانلری حالده آق مسجد اورامارندن قایتوب مدرسه‌قابقاسی توبندن اوتوب کیتولرینی ومدرسه قابقاسندن محله بالالری وشاکردلر یرینه موژیکلر دقت ایتکان کشی البته بوڭه تیز حکم ایته‌سی کیلور. مدرسه‌نڭ وکیلی (پوپوچیتل) ایکمکچی حاجی‌ده مخدومنی ملا ایتو ایچون کونی تونی طرشوب یورگانلکدن مدرسه‌نڭ قاپقاسی یانندن اوتارگه وقتی یوقدر. احتمال هر جمعه مسجدده مسجد مدرسه فائده‌سینه دیو جیولغان آقچه‌نی حضرتنڭ یورطینی توزاترگه بیرگاچ مدرسه‌که آز

بولسه‌ده حصول بولسون دیو موژیکلرنـڭ بویـله دؤور ایتوب قونوب کیتولرینی موافق تابمشدر!

حضرت ومحدوملـرده موژیکلر یوقلاب چقغـان صاصی مدرسه‌گه کروب باش آورتدرودن ایوده ومسجدده یوقلاب اوتوروونی صحتکه موافقراق تابغانلر بولسه‌لر کیـراك مدرسه یولنده مبـارك آق قاتالرینڭ ازلری بیك آز کورینه‌در. انشا اه هر محله‌نڭ وکیل (پوپوچیتل) لری مدرسه‌لرینـی اوشبو روشچه قاراسه‌لر بو مدرسه دؤور ومرجانی مدرسه‌سی تیمورچی آلاچغی بولغان کبی زنگار، قزل مدرسه‌لرده برر تورلی یورط بولورلرده اول وقت اول مدرسه‌لرنگده تبرك حضرتلری مدرسه‌گه کرو بلاسندن قوتلورلر. باشقه ملتلر کبی مدرسه لرگه آقچه‌لر صرف ایتوب آلارنی اصلاح وترتیبکه صالغانچی بویله اجاره‌گه بیـروب آقچه‌لر آلـونی احتمال معارف کامیسیه‌سینه باروچیلرمـز عقلغـه موافق بولماسه‌ده کیسه‌گه موافق تاوب بوگا قرار بیروب قایته‌شلردر. بوایسه اسملری ضور....لری کچکنه، مکتب وملت یولینه بر تین بیرماسکه عهد قیلشقان عزتلو وبرهانتلو بای‌لرغه، خصوصـا مدرسه‌سینه چیت مدرسلر کیلوب درس ایتوچی الوغ! مدرس‌لرگه بیك موافق فکردر.

مدرسهٔ مرجانیه

بو مدرسه، شهاب المرجانی وقتینده، کیره‌ك شاکردلرینڭ کوبلگی، کیره‌ك بناسینڭ یخشیلغی کیره‌ك درس جهتینڭ اصلاح ایله باشلاغانلغی بله‌ن قزانده برنچی مدرسه ایدی. اگر مرجانی حضرتی باشلاغان اصلاح شول یولده دوام ایتدرلـگان بولسه، بو مدرسه حاضرده شبهه‌سز برنچی اورننی حائز بولور ایدی. لـکن، شول وقتده مدرسه‌ده خلفه بولوب طورغان، صفی اسملی شخصنڭ (حاضرده صفی ملا) فتنه وفسادی سببلی مرجانینڭ اوزینڭ وفاتی صوگندوق مـدرسه طارالا باشلادی: صفی تورلی دسیسه‌لر بلان برقسم اهل محله‌نی وبر قسم شاکردلرنی آلداب، مدرسه‌دن آلب چغب کیتدی. اول وقتده صفی‌نڭ کم ایکانن بلمه‌گان ملا امیرخانیلرده بواشکه مشارکت ایتدیلر. مدرسه، باشینه کیلگان بوبلا صوگندان‌ده، برایکی فهملی خلفه‌لر سایه‌سنده منقرض بولمی کیلدی، لـکن یاش مرجانینڭ یالقاو وتدبیرسزلـگی، محله‌خلقینڭ قارا ومتعصبلگی جیگگی ثابتنڭ محله کشیلرین قوترتب مـدرسه‌نی طاراترغه طرشوی، صفی ملانڭ خان اورداسینده خطلر یازب محله‌اهالیسنڭ نادان ومتعصبرك قسمین اغوا ایتوی سببلی ترقیده ایته آلمادی. آندن صوڭ شولوق ثابتنڭ طرشوی بله‌ن صفینی قزانده شول محله‌گه امام یاصادیلر. محله اهالیسی آنـدن مدرسه‌نی اصلاح کوتکان ایدی، اما اش بالعکس چقدی: اول، اوزینڭ ایکی یوزلیلگی فتنه سیوچانلگی بله‌ن اصلاح اورنینه افساد باشلادی اوتکان یل یاش واریاب فـگر اماملردن ایکیسی، درسکه کره باشلاغان ایدی، بووقتده صفی ملا نیقدر طرشساده آلارنی طیدارغه کوچی یتمه‌گان ایدی. شوگار کوره اوزینده بیبیس کیلمگان آیوشیکلی مدرسه‌گه کرگان بولب یورگان ایدی.

اما بویل جای بویی، محله‌نـڭ نادان، قزل توبه‌لی، قاتقـان که‌له‌پوشلی تاتارلرین وسوسه قیلب چقغـانلقیندن. مـدرسه‌نی حتی اوطـن‌سز وتوزه‌تلمه‌گان کیلـوش قالدررغه موفق بولدی. بیچاره شاگردلر اوزلرینـڭ معاشینه کیترگان آقچه‌لریندن مدرسه‌گه ترزه‌لر قویدردیلر، لامپالر یاقدیلر. اهل انصافدن صادق حاجی علیکیف مدرسه‌گه اوطن کرتدرگاچ، صفی مریدلری بزنڭ مدرسه‌گه نیك قاتوشا اول دیب ارلداب یورگان بولغانلر. مونه، برمفسد، مفتن امام، نیقـدر حیاسزلقلر ایشلی آلا!!

اهل محله‌دن «جلاق»

داخلی خبرلر:

باکونك مشهور بایلرندن آغا موسی تاغییف جنابلری ریالنی اوچیلشچه‌گه، مسلمان بالالرینه مخصوص صنف آچوب آلارنی اوّلگی کلاصقه کررگه حاضرله‌و شرطی بله‌ن، ٢٥ مك صوم اعانه ایتکان.

ریالنی اوچیلشچه پاپیچیتلی اوقروغنك اذنی بله‌ن شول شرطلرغه رضا بولوب اعانه‌نی آلغان. مونك برابرینه ریالنی‌نك هیئهٔ معلمینی تاغییف نك ریالنیده اوقوغانده وفات اولغان اوغلینك رسمنی تشکرا زالغه ئله‌رگه قرار بیرگان.

«وقت» غزیته‌سینك ایشتونه کوره بیتربورغده اوقوچی مسلمان استودینتلری «داغستان آخشامی» یاصایه‌چقلردر.

مونده قزان شاکردلرینك بعضیلری «شاکردلر صداسی» و «وتیغنتیلوف» کویلرینی یرلارغه حاضرله‌نه‌لر ایمش.

بزگه پیتربورغدن خبر بیرولرینه قاراغانده: آنده‌غی تاتار یاشلری، مسلمانلر آراسینده معارف طاراتو، فائده‌لی غزیته وژورناللر نشر ایتو، گوزل رساله‌لر باصدرو واوقرغه تلاب کوچلری یتمه‌گانلرگه اعانه ایتو مقصدی بله‌ن «تمدن ومعارف جمعیتی» (Культ. Пров. Общ.) تأسیس ایته‌رگه قرار بیرب اوستاف توزوگانلر وبو کونلرده تصدیق ایتدررگه بیره‌لر ایکان.

١٧ نچی اوکتابرده بیرلگان پیتربورغسکی آغینتستوا تیلیغرامی: معارف کامیسیه‌سنده توزلگان ١٥ ماده‌لی پراژیلالرنی، فقط مسلمانلرنك روحانی مکتب لری‌گنه مستثنا بوله‌رق قبول ایتلگانلگین خبر بیره‌در

قزان خبرلری:

مدرسهٔ محمدیه اداره‌سینك سیاستی.

اوتکان سنه مدرسهٔ محمدیه اداره‌سینك قوژو اسمن کوتارمس ایچون توتقان سیاستی، آچق فکرلی شاگردلرنی آتالارینه «اوغللرکزنی مین تربیه ایته آلمیم، اول مین بلگانگه‌گنه راضی توگل، اول همان اوقورغه صوری، اول میندن ئلله نرسه‌لر اوقتومنی تلی؛ مینم مدرسه‌م دینی مدرسه، آنده‌ی نرسه‌لر اوقتولمی، اوغلکنی کیلوب آل» دیه ئکرانوب، مکرانوب آتاسینه تیلیغرام یاکه خط یازوب، اول بیچارالرنی برم برم اوزاتا ایدی. ایندی بو سنه بیگره‌کل اوکغای سیاست چغاردی: آنده‌ی شاگردلرنی اداره‌نك اوزنچه یورتورگه تله‌گان سیاستینه توقتماسونلر ایچون تورلیسون تورلی طرفقه معلم ایتوب یبره باشلادی. بوده بر سیاست! کورگز، بزنك ئلوغلرمزده‌ده سیاسی هوالر آلماشونه‌در.

اجم مدرسه‌سینك ملالری، شاگردلری مدرسه‌نی اصلاح، اوقو، اوقتو اشلرن ترتیبکه صالو کیره‌ك دیب بلمه‌سه‌لرده محله‌نك آچق فکرلی آدملری بر جمعیت یاصاب حضرتلردن مدرسه‌نی اصلاح ایتونی صوراغانلر.

حضرتلر: «بوق، بزگه آنده‌ی نرسه‌لر کیره‌کمی، بزگه شولای سلفلرچه یاری، بزنی ئلله نیندی نرسه‌لر بله‌ن بورچه‌گز ملالقمزنی طاشلیمز؛» فلان، توگان کبی اساسسز سوزلر بله‌ن جواب بیرسه‌لرده آخرده بو ایسکیلکلرندن توبه ایتوب محله خلقینك طلب‌لرون قبول ایتارگه مجبور بولغانلر. منه بوده بر آلماشنو! شولای ایتوب زمان‌نك ایسکان قوتلی بیلی بو مدرسه‌نکده ایسکیلك باغانالرنی آوداردی. لکن اش حضرتلردن فاتحه صوراو ایلانگنه فعلیتکه چقمیدر.

اشنی میدانغه چغارو ایچون بالفعل اشکه کرشو لازمدر.

قزان شاکردلری ، اوز آرا ،یت تاشونی حملچیلکنی بتدرگان ایدی. لکن بو وقتده یاکیدن اجم مدرسه سینك جهانشاه همیاکی بیسته صادق ملا مدرسه سنده ۳۰ یل مدرسه صانچسی بولوب تورا تورغان حسام خلفه اوزلرینه قاراتقان شاکردلر برله بتون قزان میتلرینی تاشورغه توتونغان لر دیب خلق آراسنده سویلهنمکده در.

بو یل قزان نك تجارت مکتبنده ۱۶۰ شاکرد اوقماقده در. شولار اچنده ۷ مسلمان بالاسی ده باردر.

کچکنه فیلیهتون

روس کانسیرتنده تاتار موزیکاسی.

۱۱ نچی نویابرده، یکشنبه کون، روس محررلرندن نیکراسفنك اسمینه صالنغان بر کتبخانه نك زالنده روسچه بیك زور کانسیرت بولغان ایدی.

کانسیرتغه روسلارنك مشهور کامپازیتورلاری کازلوفنك ده قاطنشی بولغانغه آنك اسکریپکه اوینا وین تیکلارغه دیب مین ده بارغان ایدم.

مین بارغانده زال روسلارنك یخشوق قنه باشلی کشیلری، اسطودینتلاری هم ژیتیرینارلاری بلهن طولغان ایدی. بایطاق قنه بولای خلق ده بار ایدی.

کانسیرت باشلاندی.

برنچی نومیرده چغوب بر ژیتیرینار یرلادی. مینمچه بیك یخشی یرلادی، اما خلق یاراطمادی.

ایکنچی نومیرده چغوب بر خاتون یرلادی. مین یاراطدم، خلقنك بعضسی یاراطمادی.

کانسیرت ایکی بولمدن عبارت اولوب هر بر بولمنده سیگز نومیر ایدی.

برنچی بولمنك سیگز نومیری سگزی ده بیك یخشی اجرا قیلندی.

مین بیك یاراطدم: اوقولاری ده هیبت، وزیکالاری ده هیبت، یرلاولاری ده هیبت، خورلاری ده هیبت ایدی تیك خلق ئلله نرسهسون یاراطمی، ئلله نرسهسینه مغردیلار ایدی.

کانسیرت بیره تورغان خلق تکرار چغا باشلاسه بولار: «کیره کمی، کیره کمی!» دیب قچقرالار ایدی.

هی هی هی! بو روس خلقی اوسکان ایکان، بولارغه کانسیرت بیرور اوچون نی جیتدی کشیلرگنه یارامی ایکان، بولارغه کانسیرت بیرور اوچون «فلاننبیرغ» «تگاننبیرغ» یایسه «شالهپین» «مالهپین»لارغنه بولسون ایکان دیب آبدرادم ده قالدم. کانسیرتنك ایکنچی بولمی باشلاندی.

بو بولمده ده بیك ماطور ماطور شعرلر، ماطور ماطور یرلار، موزیکالار بولدی.

همانده خلقنك کوڭلی طابلمی ایدی. خلق ئلله نرسه سندن گنه رضا توگل، بیگره‌ك ده مینم آرطمده اوطورغان برنیچه اوقوچی یگتلر ایله اوقوچی قزلار بر طوقطامیچه پرخ پرخ کولوشهلر ایدی.

مینم کوتکان کازلوفم ده چقدی.

خلق همان کانسیرتدن ممنون توگللکلرین سویلهشهلر.

کازلوف بلهن برگه چققان لوگینف دیگان کشی: «حاضر تاتار موزیکاسی اوینالاچق» دیدی.

مینم آرطمده اوطورغان تل بیستهلری همان طوقطامیچه: «بز بلهمز تاتار موزیکاسون، آنده فلان دیگان کشی) دیب بر تاتار اوسطاسینه اشاره قیلوب کونده گیتارده اوینی؛ گارمونده، اسکریپکهده، رایالده اویناغانلارون ده ایشتکانمز بار.» دیب مویینلارون آرتقه بوروب، سوز سویله وچیگه طابا آرقهلارون بیروب ده اوطورغانلار ایدی.

لوگینف سوزنده دوام ایتوب «تاتار موزیکاسی، بزنك بو کونگه حدلی بلهکیلگان موزیکالار کبك، ایتالیا موزیکاسینك قانونینه ایپهرگان بر موزیکا بولمغانغه تاتار موزیکاسون ـ تاتار کویین نوطاغه صالوب بزنك قولهمزدن کیلمی، آلارنك کویلرین نوطاغه صالو

شول کویلرنڭ قانی بلەن‌قانلانغان تاتارلارنڭ اوزلرندن‌گنه بولسه بولور . . . » دیدی .

بعضی بر تل بیستەسی یگتلر، آلاربلەن برگه برنیچه قزلار: « تاتار موزیکاسی موزیکاده توگل، آنی نوطاغه صالام دیب زحمت چیگرگەده حاجت یوق؛ کوی منی آلارنڭ کوبی ، آقرالاردەباقرالار شونده ! » دیب مغردیلار ایدی .

لوگینف سوزنده دوام ایتوب : «شولایك بولسەده (یعنی تاتار کویلرین نوطاغه صالو قیین‌دەبولسه) تاتاریگتلرندن رمییف دیگان‌کشی حاضراوینالاچق کویلرنی کازلوفقه کیلوب کویلەب، کازلوف‌اوزینڭ حس موسیقیسینڭ چامادن طش اوتکونلگندن بو کویلرنی نوطاغه صالا آلغان، منه حاضراول شول کویلرنی اوینی» دیدی .

نویارار، کیلگان ایکان کیلگان ، باری بر آقچه تولەگان، سین طکلا ماتۆی آندریچ،ئەمین تەمکی طارطوب کریم دیب برچیناۆنیك‌اورونندن طوروب چغا باشلادی .

مین تاتار بولغانغه، تاتار کویلری روسلارغه نیچك تأثیر ایتەر ایکان دیب، روسلارنی‌غنه قاراب اوطورا ایدم .

کازلوف افندی باشلاب «آشقادار» کویین صزا باشلادی .

تەمکی طارطورغه چغوب باروچی اوروسم طوقطادی أیلەنوب آشقادارنی طکلی باشلادی. کوکللرم ئلله نیشلەب کیتوب ، یغلیسیلارم‌کیلوب کولوب یبەردم .

اوروسم کازلوفنڭ قولندەغی اسکریپکەنڭ قللارینه قاراب موینون صوزغانك شاق قاطقان...

برمارجه باشندەغی بوروگون صالا باشلاغان بولورغه کیرەك، قولی بوروگون کوتەرگان کوبی کوتەریلوب قالغان...

براورسنڭ طولوبی، صالا باشلاغاچ، یارطیلای صالنغان کویی گه بلەگینه آصلینوب قالغان . . .

باشقەلرنڭ کوکللاری‌نیندی‌عنابلر چیگە تورغاندر آنیسون بلمیەن، اما بارسینڭ‌ده کوزلاری کازلوف قولندەغی اسکریپکەنڭ کوی چغا تورغان‌نقطەسینه قاراب طونغان، آوزلاری شول نقطەغه قاراب آچیلوب قاطقان. اوزلری شول‌وق نقطەغه طابا موینلارون صوزوب ئلله نیندی توبسز تیرەن ایسەبکه باطقان ایدی.

زالده هیچ برطاوش طن‌یوق، هیچ کمنڭ جانلیمی جانسزمی ایکانون بلور حال یوق ، بارسی‌ده ئولگان، بارسی‌ده طنغان ایدی.

تیك کازلوفنڭ اسکریپکەسندن چققان«آشقادار» کویی‌گنه جانلی‌بولوب‌اول‌غنه زالده حکم‌سورەایدی.

یانغان کویگان بر خلقنڭ یانغان کویگان بغرلرندن قایناب چققان بوکوی مظلومانەومجبورانه صورتك برموك بلەن‌موکلانوب، طکلاب‌طوروچیلارنیك موکلاتا وآلارنی ئولگان‌اوستینه ئوترەگنەباراایدی.

طکلاب طوروچیلارنڭ باش اوستلرنك برنیچه مینوتلار اوزیلوب اوزیلوب موکلانوب، ئللەکمنی ازلەگان کبك یوروب یوروب‌ده کوکللرینەکروب سرلرین چیشەردەی برطانش کشیسین، اوزینڭ تاتارلارین طابا آلماغاچ ، امیدلری کیسلوب ، کوکللاری جراحتلەنوب، أرینوب أرینوب یغلاب: « ئەی . . . شول جانفاینڭ سوزمنی آلماوی . » دیدیده بتدی.

خلق گورررایتوب کوتەریلوب قوللارچابارغه، اسکامیەلر قاغارغه، ترزه رامکالارین شاقلداتورغه، طاغی، طاغی! دیب نچقرورغه طوطوندیلار..

کازلوف افندی فاخرانه صورتده باشلارون ایبوب، تشکرلر ایتوب، خلقنڭ طنچلانووین‌رجاء ایتسەده خلقنڭ هیچ بر تورلی طنچلانور جایی کورنمگاچ لوگینف افندی « تفکیلەو » کویینڭ

تاریخین سویله‌ب، خلققه «تفکیله‌ر» کویین اویناب کورگازدیلر، محمدیه کویین هم برطاقماق کوییننده اویناد یلار.

خلق بولارنی‌ده بیك یاراتدی.

طاغی شاو شولار، طاغی قرل چابولار، اسکامیه‌لر قاغولار، ترزه رامکالارین شالطراتولار، طاغی تکرار قایطاروب اویناونی صوراولار زالنی گورلده‌تورگه باشلادی.

«منه ایکان، تگی تل بیسته‌لرینك کوتکان نرسه‌لری!» دیدم‌ده، اوف! ایته‌روب صولاب، شوشند‌این ماطور موزیکاسی بولا طوروب، شوکارغه هیچ براعتبار ایتمیچه یقلاب یاتقان تاتارلارمه اچلرم آرنوب، کوکره‌کلرمنی طرنی طرنی یغلاب، کیلك بر اورامنی آرقلی طوطوروب اویلرینه قایطوب بارغان اوروسلار آراسنده براوزم‌گنه قایطوب کیتدم. «طـکلاوچی»

اداره‌دن جوابلر

ملا صابر الحسنی‌گه - ایسکیلگمز شب باشقالق باشلانا تورغان‌حدمز، نفاق مداهنه وبربرمزگه تاریلکا توتوشونك بتب، طوغریلی بره‌وده‌ن‌ده قورقمیچه وبرنرسه‌گه‌ده قارامیچه ایته تورغان وکشی عقلینی برنرسه بله‌نده بوغولامی طورغان بیرده‌در. مقاله‌گزنی درج ایتمه‌گانگه اوبکالیسز، غزیته‌لر هربر قلم آستیندن چققان نرسه‌نی، قارئلرمزدن اولچه‌ته‌مز دیب، درج ایته بارسالر، بر غزیته‌ده یوز تورلی مسلك‌ده یازلغان نرسه‌لر درج ایتلب، غزیته اوزی اعلان ایتکان مذهبندن بوزگه بورلیه طوغری کیله‌در. مدارس عالیه حقینده‌گی مسلکمزنی، ٢نچی نومرده داخلی خبرلر آراسینده اوقوگز!

ع. الامینی‌گه - کتابلردن کوچروب یازماق غزیته‌لرده مقبول توگل، اگر باشقه مقاله‌لر واطرفگزده مدرسه‌لر احوالینی یازساگز درج ایته‌رمز.

سماعیل حاجی ملایفقه - مدرسهٔ عالیه طوغریسینده بیك کوب وبربرسینه مناقض منفوملرده مکتوبلر هرکونی کیلب طورالر. حاضر، اوز مخبرمزدن بر خبر آلمیچه بر طرفنقین‌ده درج ایتمی تورامز.

اسماعیل طاهر زاده‌گه - موندن اولگی جوابنی قاراگز.

پیشبالطه اسماعیل مخدومگه - آلای، قزلر اسمیندن یالغان خطلر یازو، خصوصا بلنراك بولغانده، ایرلرگه کیلشمی. حاضردن‌نوك آتاگ‌نك شیکلی کشی بوطارغه کرشمه‌سکه کیره‌ك! غزیته‌گه یالغان یازوچیلر تیز طوتولار.

بوش غزیته یبه‌رگز دیب یازوچیغه - غزیته‌مزدن زکات چقمی!

اعلانلر

باصلوب چقدی

آلدم بیردم

پییسا بیش پرده‌ده، آلتی کورنشده

محرری:

عیاض افندی اسحاقی

بهاسی ٣٠ تین

صاتلادر مشهور کتابچیلرده هم ناشرلرنك اوزلرنده.

ناشرلرگه مراجعت اوچون آدریس

Казань. Бр. Губайдуллины.

پچان بازارنده.

کامل ترتیب‌ایله باره تورغان سودا بیرله‌در.

آدرس اداره خانه‌ده

استودینت فیلولوك، آتیستات زریلستی هم گیمنازیه کلاصلارینه گروپپا برله ویالغزیالغز حاضرلرگه قبول ایته‌در. اوقنو حقی اوقوچینك کوچینه قاراب.

آدرس اداره‌خانه‌ده.

На Костюмы! کییملرگه!!

ایرلر کییمی ایچون طازا هم مودنی ماتیریه‌لر تله‌گان کشیگه، فابریکا بهاسی بله‌ن هم یخشیلغینه کفیل بولب، نالوژنی پلاتیوژبله‌ن یبه‌ره‌مز (آلوچینڭ کوڭلینه اوشاماغان تاوار قایتارلب آلنادر، تله‌گان کشیگه ایکنچی تورلی تاۋار وتله‌مگان کشیگه آقچه‌سی قایتارلب بیرله‌در):

١ آ ݣگلییسکوی تریکا بیك طازا، قارا اوستینه آزغنه بلنب طوراطورغان صیری یول توشکان، یا که بتونله‌ی یولسز قارا، زه‌ݣگه‌ر صو هم طونوق صیری توسلرده، بتون ایرلر کاستومینه یته‌رلك ٤ آرشین یارملی کیسه‌گی‌نڭ بهاسی ٥ صوم ٥٠ تین.

٢ مانچیستر ایلڭ یا ݣا موداده هم بیك هیبت تریکا. طونق یا که آلیۋکۋی جیرلـگه‌ماتور ونفیس شاقماق توشکان. ٤ آرشین یارمینڭ بهاسی ٦ صوم ٧٥ تین.

٣ اورال ماتورهم طازا ماتیریه، تکاننی روبچیکلر بله‌ن، قارا، زه‌ݣگه‌ر، کاریچنوی، آلیۋکۋی هم طونق صیری توسلرده، ٤ آرشین یارمینڭ بهاسی ٧ صوم ٢٥ تین.

٤ تریکا شیۋیوت ایلڭ یا ݣا اش، بیك طازا، شوما ماتیریه، مهابت کییملر ایچون یخشی قارا، طونق زه‌ݣگه‌ر، کاریچنۋی هم طونق صیری توسلرده، ٤ آرشین یارملی کیسه گی ٩ صوم ٥٠ تین.

٥ دراپ شوما، کوزگی هم قشقی پالتولر ایچون، قارا، طونق زه‌ݣگه‌ر، ماره‌نگو توسلرننده پالتوگه یته‌رلك ٣ آرشین چیرکلی کیسه‌گی ٨ صوم ٩٠ تین.

٦ شولایوق دراپ شوما، لکن یوغاری صورت، ٥نچی نومرده یازلغانوق توسلرده یا که آ ݣگلیسکی اۋکوصلی، یعنی طونق توسده بیك آزغنه بلنه‌طورغان یوللر بله‌ن یا که شاقماقلی، ٣ آرشین چیرگی ١١ صوم ٤٠ تین.

تله‌گان کشیلرگه کیسه‌کلرنڭ آرشین حسابینی آرتدررغه هم کیمترگه مه‌کندر.

بهاده اوزینه توشکان مقدارده آرتا هم کیمیدر.

شرح: بر وقتده اوچ یا که آرتغراق کییملك آلدرغان کشیلرگه کییملك ایچون حاجت اچلکلر بتونله‌ی بوش هدیه بولاراق قوشلوب بیارله‌در.

یبه‌رو خراجتی برنڭ حسابدن.

آسیای روسی ایچون پوچته خراجتنده‌گی تفاوت بهاغه آرتدرلادر.

Станиславу Орлянскому и К° Лодзь. петроковской губ. № 84. آدرس

مخابره روسچه یاکه نیمسچه‌در.

معارف کتبخانه‌سی

سنه تأسیس ١٩٠١

کتابچیلرغه بیوك اکرام!

کتبخانه‌مز طرفندن نشر ایتلگان مکتب کتابلری

منتظم الفبا	(محمد الرحیم حنفی اثری)	٨ تین
قراءت ترکی	(عبیدالله فیضی اثری)	١٥ » »
ترکی اوقو	(احمدجان خلفه اثری)	١٥ » »
بر مکتب بالاسینڭ سوزلری	(ش. کولتسی)	٥ » »
فن التجوید	(شهیدعونی اثری)	٦ » »
قواعد ترکی	(فیضی اثری)	١٠ » »
صرف ترکی	(احمدجان خلفه اثری)	١٥ » »
مختصر علم حال	(عبیدالله فیضی اثری)	١٠ تین
مدخل جغرافیه	(حارث فیضی اثری)	١٢ » »
تأریخ انبیا	(ع. جلیللر اثری)	١٥ » »
تأریخ انبیا و خلفاء عباسیه بتکانچه‌ه نجی طبعی	(رحیم حنفی اثری)	١٠ » »
حساب مسئله‌لری	(والنسوفدن ترجمه)	١٥ » »
ارکان اسلامدن برنچی جزء ایمان		
مختصر هندسه	(داویدفدن ترجمه)	

اوچ صومغه قدر پوچطه مارقه‌سی مقبولدر.
زاداتکه‌سز زاکازلر کوندرلمس.

КАЗАНЬ. Книгоиздательство
Т-во Камалютдинова и К°, на Сѣнной

«شعرلر کتبخانه‌سندن»

٣ نچی دفتر

عبدالله توقایف شعرلری

بو کونلرده شرف مطبعه‌سنده گوزل صورتده باصلوب چقدی.

بهاسی ١٢ تین، پوچته ایله ١٤ تین.

هر یرنڭ مشهور کتابچیلرنده صاتولا.

ناشرلرینه آدرس

Казань, Типографія ШАРАФЪ.

صباح کتبخانه‌سی

سنه ١٩٠٦

مصارفیله باصلوب چیقدی:

اشیا درسلری

برنچی قسم، اثر: ح. زبیری

مکاتب ابتدائیه‌گه مخصوص اوشبو کتاب «معلملره نمونه»ده کورساتلگان، شفاهی معلومات وعلم اشیا درسلری ایچون یازلمش اولدیغندن معلملرنڭ دقت‌لرینی رجا ایته‌مز.

دانه بهاسی: ١٥ تین،

رهبر املا

اثر: حارث فیضی.

بو رساله محرری طرفندن تمام توزاتیلوب هم آرتدرلوب، خاریطونف مطبعه‌سنده اورطافوره‌ده باصلوب چقدی.

دانه بهاسی: ١٠ تین.

اصول تربیه وتعلیم

اثر: ع. امینی

طوغاننده‌ن آلوب سن بلوغینه قدرلی بالالارنی تربیه‌لمك، الفبا، قرائت، علم حال، لسان، تاریخ، جغرافیا، حساب کبی مکاتب ابتدائیه ورشدیه درس‌لرینی تعلیم ایتمك اصولنی آوروپا لسانلرنده اولان اصول تربیه وپیداغوغیا کتابلرینه موافق روشچه بیان ایتکان اوشبو رساله‌نڭ هر معلم ومربی نڭ قولنده برنسخه‌سی بولمقینی توصیه ایته‌مز.

دانه بهاسی: ٢٥ تین.

کوبلاب آلدروچیلرغه بیوك اکرام وتنزیل

تیلیغرام وخطایچون آدریس: Казань, книгоиздательство «САБАХЪ»

صاتله‌در آرزغنه توتلغان ۋوزوك «Возокъ» بر آطقه جیگله تورغان شهر ایچون. آدرس: باپیر یچنو گارشیچنایا اورام دوم ٢٣ ده کیموۋوی

Редакторъ-Издатель В. Бахтіяровъ. محرر وناشر: وفا بختیارف Тип. „Бр. Каримовыхъ", въ Казани.